

Bara få av skolans mål är möjliga att mäta

Dagens Nyheter den 8 april 2014

REPLIK

På det konceptuella planet står två motstridiga idéer emot varandra: ska man styra med incitament genom att bestraffa svaga resultat och belöna goda, eller ska skolor med svaga resultat få hjälp och stöd för att förbättra sina resultat? Frågan här gäller alltså om styrsystemet så att säga ska "hjälpa marknaden på traven" genom att påskynda resursöverförandet från dåligt fungerande skolor till de välfungerande, eller om systemet ska verka för att främja den likvärdighet i utbildningskvalitet som skollagen kräver. Här är det svårt att stå på båda benen samtidigt. Oavsett vilket ben man väljer att stå på finns det betydande praktiska problem med att koppla styrningen av skolor till uppvisade resultat. Exakt vad som mäts och hur detta mäts är avgörande.

Precis som Alvesson skriver tyder all erfarenhet på att resultatstyrning har betydligt större inverkan på verksamheten än allehanda styrdokument och regelverk. Detta är dock inte oproblematiskt eftersom skolan har en bred uppsättning mål och endast en del av dessa är mätbara. Risken är påtaglig att ett uppföljningssystem som fokuserar på några av målen skapar en spänning mellan uppföljningsbara och icke-uppföljningsbara mål.

Flertalet mätinstrument i skolans värld är dessutom manipulerbara på olika sätt. Externa examinatorer kan lösa vissa – men knappast alla – av dessa problem. Samtidigt är det centralt att examinationen fångar de kunskaps- och färdighetsmål som faktiskt är viktiga. Att mäta dessa väl är svårt och tidskrävande för såväl elever och externa examinatorer. Redan i dag är det nationella provsystemet så omfattande att det kan befaras menligt tränga undan faktisk undervisning. Att ytterligare bygga ut provsystemet är sannolikt nödvändigt för att kunna genomföra de utvärderingar av måluppfyllelse som enligt Alvesson ska utgöra grunden för styrningen av skolan. Även om detta skulle anses acceptabelt är frågan hur resultaten ska analyseras.

Klokt nog anser Alvesson det vara nödvändigt att justera skolornas examinationsresultat för elevernas förutsättningar. Problemet är bara att det finns en mängd sätt att göra sådana justeringar. De svar som erhålls är ofta inte väsensskilda från varandra, men metoden som används spelar betydande roll. Någon enskild metod som odiskutabelt fångar skolans kvalitet finns helt enkelt inte. Detta skapar problem eftersom analyser som kopplas till faktiska påföljder för skolorna måste vara juridiskt hållbara.

En av de stora förhoppningarna när valfrihet och konkurrens infördes i skolan var att dessa svåra byråkratiska avvägningar mellan olika mål, medel och mätinstrument skulle hanteras på ett acceptabelt sätt av marknadskrafterna. När man nu inte är nöjd med resultatet är man därför tillbaka på ruta ett. Eller kanske snarast ruta noll, då styrningen av många självständiga aktörer med vitt skilda motiv och drivkrafter på gott och ont är svårare än styrningen av en mer enhetlig skola.

Visst vore det bra om det gick att fokusera på skolornas resultat och kvalitet snarare än att detaljreglera vad skolorna gör. Att säga detta är emellertid betydligt lättare än att skapa ett system

som faktiskt så gör.

Jonas Vlachos

Docent i nationalekonomi, Stockholms universitet och Institutet för Näringslivsforskning